

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekoje pristatyta prancūzų žurnalisto, rašytojo, keliautojo Žano Moklero (Jean Mauclère) knyga „Po blyškiu Lietuvos dangumi“. Apie jos kontekstą, reikšmę, žinutes, atsiradimo aplinkybes pasakojo vertėja prof. Genovaitė Dručkutė ir visuomenininkė Karolina Masiulytė-Paliulienė.

Ž. Mokleras (1887–1951) – daugybės straipsnių ir tarpukario Prancūzijoje populiarių knygų autorius. 1925 ir 1930 m. lankėsi Lietuvoje, pažinojo nemažai lietuvių, bendravo su mūsų valstybės veikėjais ir politikais, žurnalistais ir kūrėjais, dvasininkais, įvairių profesijų atstovais.

Kelionių išpūdžius Ž. Mokleras aprašė knygose „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ (1926) ir „Lietuvos žmonės ir keliai“ (1931). Pirmoji gavo Prancūzijos akademijos premiją, sulaukė daugybės pakartotinių leidimų. Autorius buvo apdovanotas ir Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu. Antroji įvertinta Prancūzijos prekybinės draugijos sidabro medaliu.

Pakario metais savo tėvynėje ir sovietmečio Lietuvoje Ž. Mokleras buvo pamirštas.

Influenceris

Knygos „Po blyškiu Lietuvos“ dedikacijoje – dar vienas prancūziškas vardas – Tjeri Loran (Thierry Laurent'as).

G. Dručkutė teigia, kad su šiuo Lietuvos bičiuliu susipažino dalyvaudama įvairiose konferencijose. T. Loran irgi domėjosi Ž. Moklero gyvenimu bei pasistengė, jog Prancūzijoje šis vardas vėl skambėtų – 2011 m. išleido apybraižą apie gyvenimą ir kūrybą.

Nors turėjo didelių sveikatos problemų, Ž. Mokleras daug keliavo po Prancūziją ir užsienį. Buvo neįtikėtinai produktyvus ir atsidavęs darbui – išleido 30 knygų ir per 30 tūkst. straipsnių. Nebuvo prisirišęs prie vieno leidinio ar grupės, negaudavo nuolatinio atlyginimo. Visgi labiausiai prijautė dešinės krypties spaudai.

„Tų laikų influenceris“, – šypsosi G. Dručkutė.

Moteris įsitikinusi: Ž. Moklerą Lietuvoje dar turėtų prisiminti senosios kartos inteligentai, iš tėvų ar senelių paveldėję jo knygas. O šiuos, žinoma, domino tai, ką prancūzas pamatęs ir išvelgęs Lietuvoje.

Atsitiktinai

K.Masiulytė-Paliulienė teigia: jos močiutė ir šeima Ž. Moklero knygų neturėjusi, tačiau tapo impulsu Ž. Moklerui atvykti į Lietuvą.

„Prieš vesdamas močiutę senelis Jurgis Jankauskas jos tėveliams pažadėjo: Elenytė niekada nedirbs. Taip ir nutiko. Pora įsikūrė Paryžiuje, Jurgis buvo vertinamas virtuvės šefas. Tuo tarpu močiutė augino 3 dukras, o kartą paplūdimoje susipažino bei susidraugavo su Ž. Moklero mama. Šiai pripasakojo, kokia nuostabi šalis yra Lietuva. Ponia Mokler perdavė sūnui. E. Jankauskienė supažindino Žaną su dukra Elena ir jos būsimu vyru Eduardu Turausku. Užtikrino, kad šis kelionėje po Lietuvą pasirūpins prancūzu svečiu“, – pasakoja.

Turauskas liko Ž. Moklero knygoje – kaip palydovas raide T. Kaip ir Elena Jankauskaitė – paties autoriaus darytoje nuotraukoje su priedu „Jauna lietuvaitė tautiniu kostiumu“.

„Ž. Mokleras yra sakęs, kad Lietuva susidomėjo 1911 metais. Esą susipažinęs su dama, kuri jam padovanojusi garsaus vokiečių filologo, baltisto, tyrinėtojo Georgo Heinricho Ferdinando Neselmano vertimus, tarp kurių buvo ir XVIII a. lietuvių liaudies dainos. Jau tada susižavėjo naivia ir tyra liaudies poezija, smilktelėjo noras čia kada nors atvažiuoti“, – teigia G. Dručkutė.

Akimis ir ausimis

Tuo metu Lietuvos situacija buvo gana sudėtinga. Šalis nepriklausomybę atgavo vos prieš 7 metus. Prancūzija tai pripažino tik 1922-ųjų pabaigoje – metais vėliau negu Latvijos ir Estijos. Prisidėjo Klaipėdos krašto problematika.

„Pasaulyje Lietuvos vardas skambėjo, tačiau dėl skirtingų peripetijų labai įvairiai. Ž. Mokleras mūsų valstybės vaizdą pirmiausia norėjo pateikti prancūzams – sudominti. Tokia pradžia Lietuvai buvo labai svarbi. Reikėjo visiems parodyti istoriją, kokia buvo, kad atgimsta, turi teisę būti laisva ir savarankiška“, – įsitikinusi G. Dručkutė.

Į Lietuvą prancūzas atvyko paruošęs namų darbus – pasidomėjęs istorija ir dabartimi, kultūra, kalba. O čia jau domino viskas – tradicijos, politika, darbai, šventės, kasdienybė, tautosaka, literatūra, menas, istorinės vietos ir paprasta aplinka.

„Svečias buvo visur lydimas, vedžiojamas, bendravo su svarbiais politikos veikėjais, kūrėjais, įtakingais žmonėmis. Pavyko pakliūti netgi pas ponią Sofiją Smetonienę, kur pirmąkart išvydo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paveikslų. Ž. Mokleras buvo nepaprastai imlus – stebėjo viską plačiomis akimis, atviromis ausimis“, – sako G. Dručkutė.

E.Turauskas įtikino Užsienio reikalų ministeriją, kad Lietuvos valstybei šis žurnalistas labai

naudingas, tad antroji kelionė jau buvo apmokėta mūsų šalies lėšomis.

Įdėjo širdį

Ž. Moklero išpūdžiai nugulė į dvi knygas. „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ – istorija, Vilnius, Kaunas, Suvalkija, Žemaitija („Turauskas kilęs iš Žemaitijos“, šypsosi G. Dručkutė), Klaipėda, Palanga ir netgi pokalbis su moterų paplūdimio mauduolėmis.

Knygoje „Lietuvos žmonės ir keliai“ – Aukštaitija ir likusi dalis (ši knyga Lietuvoje bus išleista jau 2024 m. – aut. past.).

T.Lorano skaičiavimais, tuo metu Ž. Mokleras apie Lietuvą parašė ir maždaug 300 straipsnių.

„Tiek knygų, tiek straipsnių kalba nėra sausas reportažas be autoriaus širdies, jausmo. Dar pridėkime išskirtinį pastabumą, fiksuojant netgi smulkias detales. Taigi turime tekstą, esantį tarp grožinės literatūros ir publicistikos“, – sako G. Dručkutė.

Tai, kad Ž. Mokleras mylėjo Lietuvą, rodo ir dar viena įdomi detalė – tekste įterpia lietuviškų žodžių. Pavyzdžiui, „skarelė“. Knygoje „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ skaitytojui jie išskiriami kursyvu.

Susitikimas bibliotekoje vyko įgyvendinant projektą „Maža žemėlapyje, didi pasaulyje“. Finansuoja Lietuvos kultūros taryba ir Panevėžio miesto savivaldybė.

Knygą „Po blyškiu Lietuvos dangumi“ kviečiame užsisakyti bibliotekoje arba www.ibiblioteka.lt.

Asta Sarapienė

Komunikacijos specialistė

